

ERGENS TUSSEN 0 EN 12

Betsy van de Grift

uitgeverij

SWP

112ans een afreken - uit E. notenken

Ergens tussen 0 en 12
Betsy van de Grift

ISBN 978 90 8850 900 1
NUR 847/840

© 2019 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, *Stbl.* 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, *Stbl.* 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich te wenden tot Uitgeverij SWP (Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost).

Inhoud

Inleiding	7
Deel I Peuters en kleuters	9
Heimwee naar de kleuterschool	11
Ode aan het kleuterjongetje	13
Peuter zijn – the state of being	16
De kleuterjuf moet terug!	19
Vijftien regels voor goed peuteren en kleuteren	21
Gaat het nog lukken met die VVE?	23
Deel II Genderdingetjes	27
De man die het vlees snijdt	29
Genderbeleid en de kindertijd	31
Bewust speelgoed	36
Queen bee in de BSO-groep	39
Praten met jongens	41
Deel III De basisschool	43
De deeltijdjuf heeft het gedaan?	45
Leerstoornis? Mijd de professional!	47
Onderwijs, met een voet tussen de voordeur ...	49
De leerkracht: roeping of professional?	51
Het verwende-ouderssyndroom	55
Stilzitten en opletten	58
Deel IV Kinderopvang	61
Kinderopvang is een moderne frats: de professionele opvoeding	63
De kwestie babyopvang	66
De wetenschap over goede kinderopvang	70
Kinderopvang: goed voor de sociale ontwikkeling?!	73
Mannen in de kinderopvang	77

Deel V Integrale kindcentra	79
Als je maar een visie hebt	81
De mythe van de doorgaande leerlijn	84
Samen opbrengstgericht werken	90
De directeur weet niks van kleuters ...	92
Samenwerking: een nieuw team	95
De commerciële kinderopvang als partner in het IKC	100
 Deel VI Management	 105
De organisatie moet mee	107
Doorgroeien in het bedrijf	111
Schoppen naar boven en naar beneden	115
Vrouwenpraatjes	118
Apen op je schouders	122
Bestuurders: zaaiers of graaiers?	127
Vakmanschap, vakvrouwschap	130
Zelfsturende teams	133
 Deel VII Marketing	 137
Niemand leest de nieuwbrief	139
Problemen kun je niet verkopen!	144
Klant of partner in de opvoeding?	146
Ondernemerschap	151
Een school voor ons soort mensen	155
 Literatuur	 159

Inleiding

Sinds 2008 schrijf ik over de sectoren kinderopvang en primair onderwijs. Doorgaans geïnspireerd door wat er in de actualiteit speelt of door wat er in mijn eigen hoofd rondspookt aan vragen. Want zo begint het: iets trekt mijn aandacht en blijft in mijn hoofd ronddwalen? Het werkt zich als het ware geheel op eigen kracht door mijn brein. Daarna ontwikkelt er zich een gedachte, een begin van een mening. Vervolgens wil ik er meer van weten. Dankzij de zegeningen van het internet kost het me dan eigenlijk amper moeite om wat aanknopingspunten te vinden voor de vragen die ik heb. Soms, bij relatief kleine onderwerpen zoals de positie van de deeltijdjuf, volstaat een rondje Google en is de publicatie een blogpost. Andere onderwerpen, zoals de toenemende diagnoses van probleemgedrag bij kleuterjongetjes, vragen om een echt literatuuronderzoek, dat al gauw een maand of vier in beslag kan nemen. In die gevallen is het resultaat een echt boek, propvol wetenschappelijke bronnen.

In alle gevallen vind ik het prettig om de antwoorden die ik vind te duiden; ik heb er een mening over. Die mening verwerk ik in mijn publicaties, omdat het kan en omdat ik volstrekt autonoom professioneel handel.

De content van mijn boeken is uiteraard in goede handen bij Uitgeverij SWP. De blogposts publiceer ik binnen mijn eigen webomgeving en deel ik via sociale media. Deze content is daardoor vluchtiger dan de boeken en enige tijd na publicatie minder makkelijk bereikbaar en vindbaar.

Dat is zonde. Er zijn blogposts die duizenden views (oplopend tot boven de tienduizend) kregen op sociale media. Een tiende deel van die mensen opent en leest ook daadwerkelijk de blogpost.

Met mijn uitgever, Paul Roosenstein, besprak ik het idee om die eerder verschenen korte en langere, wetenschappelijk onderbouwde en vooral opiniërende artikelen te bundelen en zo alsnog in boekvorm uit te geven. Omdat de artikelen betrekking hebben op zowel kinderopvang

als onderwijs (en mengvormen) en geïnspireerd zijn door mijn theoretische achtergrond in zowel pedagogie als bedrijfskunde, hebben we gekozen voor de titel *Ergens tussen 0 en 12*. Voor uw overzicht is de brede inhoud echter verdeeld over de diverse thema's.

Alle artikelen zijn door mij nagekeken op de houdbaarheidsdatum. Daar waar er sprake was van evident voortschrijdend inzicht in de wetenschappelijke bronnen (of soms ook vooral bij mijzelf), heb ik aanpassingen gemaakt. Sommige artikelen hebben deze procedure niet overleefd en zijn in de prullenbak verdwenen. Die weet ik alleen zelf nog te vinden.

Ik wens u veel leesplezier met de rest!

Hillegom, mei 2019

DEEL I

PEUTERS EN KLEUTERS

Heimwee naar de kleuterschool

*Of: hoe de basisschool de kleuters weer
gaat waarderen.*

Wat was de kleuterschool?

De eerste Leerplichtwet van Nederland werd aangenomen in 1900. Deze wet verplichtte kinderen van 6 tot 8 jaar tot het volgen van onderwijs. Voor sommigen van hen werden er alsnog uitzonderingen gemaakt, zoals voor boerenkinderen tijdens de oogsttijd.

Vóór die tijd was het niet gebruikelijk dat kinderen naar school gingen, want mensen leerden hun kinderen wat nodig was voor het werk dat ze later zouden doen: de zonen het werk van de vader, de dochters de zorg thuis. Alleen in kringen van de adel, de middenstand en binnen de kerkelijke macht mochten kinderen leren lezen, schrijven en rekenen. Deze vorm van onderwijs werd individueel aangeboden. Klassikaal onderwijs kende men toen nog niet.

Tot 1957 bestond er geen formele vorm van onderwijs aan jonge kinderen, maar daarna ontstond de Kleuteronderwijswet, die gesubsidieerd onderwijs aan 4- en 5-jarigen mogelijk maakte (Boekholt & de Booy, 1987).

Aan het bestaan van de kleuterschool komt een einde als in 1985 de Wet op het basisonderwijs wordt ingevoerd. De kleuterschool wordt samengevoegd voor kinderen van 4 en 5 jaar met de lagere school tot de basisschool. Tegelijkertijd wordt leerplicht vervroegd. Tot dan toe moesten de kinderen naar school vanaf het begin van het schooljaar waarin ze 6 jaar werden, maar school wordt verplicht vanaf de maand na hun vijfde verjaardag. In de praktijk blijkt echter dat meer dan 98% van de 4-jarigen naar groep 1 van de basisschool gaat.

Spelen of leren?

Vooraf onder vakmensen wordt het debat over het beste onderwijs aan jonge kinderen al snel dichotoom: het is of spelen of leren. Bij wijze van compromis ontstaat het spelend leren. Voorstanders van het ‘spelenderwijs leren’ wijzen erop dat het spelgedrag van jonge kinderen de enige en beste conditie is om bij aan te sluiten. Een ‘schoolse’ benadering van het jonge kind verstoort dat spelende gedrag, frustreert zijn ontwikkeling en is helemaal niet effectief (Gelauff-Hanzon, 2007; Goorhuis-Brouwer, 2004).

Binnen de onderwijskunde is er nog volop onderzoek en theorievorming gaande naar dit spelend leren. Wat het precies is, welke benadering het vraagt (bijvoorbeeld alleen ondersteunend door middel van de leeromgeving en welke rol er van de leerkracht verwacht mag worden) en de bevestiging dat dit spelen de leerprestaties positief beïnvloedt en ook op de langere termijn ‘leerwinst’ toevoegt, blijven heersende vragen. Tegenover de voorstanders van spelend leren staat een meer cognitieve of opbrengstgerichte benadering. Daarin krijgen jonge kinderen al vaardigheden getraind die als voorbereiding dienen voor de verdere schoolcarrière of de leerdoelen verderop in de basisschool. Deze opbrengstgerichte benadering wordt ook wel geassocieerd met de testcultuur en het druk leggen op jonge kinderen: de Cito-cultuur in het onderwijs (Biesta, 2012).

De overeenkomst tussen deze voorzieningen is dat beide de ontwikkeling stimuleren en het latere leren mogelijk maken. Daarbij is goed merkbaar dat het jonge kind steeds meer wordt gezien als een apart schoolkind. Onderwijs aan jonge kinderen wordt in die ontwikkeling niet gezien als eerder beginnen met onderwijs, maar hoofdzakelijk als een kwestie van anders doen. Vooral in samenwerkingsverbanden tussen kinderopvang en primair onderwijs werkt men aan deze ontwikkelingsgerichte benadering.

De aparte status van kleuters in het primair onderwijs is terecht. Een terugkeer naar vroeger komt op mij echter vaak over als een beperkte visie: de jonge kind-benadering moet professioneler en innovatief benaderd worden.

U rijdt toch ook niet meer in de Opel Kadet uit 1980?

Ode aan het kleuterjongetje

*Of: hoe de school met handelingsverlegenheid
reageert op het gedrag van jonge kinderen (en
vooral op dat van de jongetjes).*

Volkomen normaal gedrag van jonge kinderen en vooral van jonge jongens kan in een opbrengstgerichte onderwijsbenadering leiden tot spanning. Jonge kinderen en vooral jongens kunnen zich nog niet voldoende aanpassen aan de eisen en verwachtingen van de school. Hun beweeglijkheid, onaandachtigheid, dromerigheid ...

Ze zijn nog zo speels en nog zo weinig gericht op hun taakjes.

Het kindere brein ontwikkelt zich eigenlijk nogal traag. Het brein doet er 25 over om het gehele potentieel te realiseren (Giedd, 2007). Tenminste, bij de meisjes. Bij de jongens duurt het ongeveer 27 jaar. Die hebben gewoon wat meer tijd nodig. Dat tempoverschil is na de geboorte al te zien. Dat is overigens ook een reden waarom te vroeggeboren jongetjes minder goede overlevingskansen hebben dan premature meisjes.

Meisjes zijn jongens structureel eigenlijk net iets te vlot af qua ontwikkeling. Op 5-jarige leeftijd kan dat betekenen dat een 'vlot' meisje een taalvoorsprong heeft van wel twee jaar op een wat minder taalbegaafd jongetje (Eliot, 2012).

Bij jonge kinderen in het algemeen zie je vaak tempoverschillen. Want hoewel de ontwikkeling van het brein een noodzakelijke volgorde kent, kunnen de individuele verschillen groot zijn. Stel je dat zo voor: de breinontwikkeling kent vaste fasen, maar niet elk kind verblijft even lang in een bepaalde fase. De genetische aanleg en het temperament spelen daarbij natuurlijk ook een rol.

De fasen waarin de buitenkant van de hersenen zich functioneel gaat ontwikkelen (het breinmateriaal is wel al aangemaakt, maar

functioneert nog niet of amper) zijn late fasen: het begint pas na ongeveer het 7e jaar. Sommige fasen treden zelfs pas na het 20e jaar in.

Jonge kinderen kunnen daarom nog niet beschikken over de complexe en cognitieve breinfuncties zoals wij dat kunnen. Ze hebben een eigen manier van breinleren. Veelal impliciet en onbewust (lees hierover meer in mijn boek *Peuteren en kleuters*, 2014).

Het onderwijs, dat wil zeggen het basisonderwijs, begint weliswaar meer belangstelling te krijgen voor het breinleren van kleuters, maar dat is een ontwikkeling ‘tegen de wind in’. In de praktijk is de kleuterafdeling namelijk jarenlang een vergeten hoekje geweest. Het speelhoekje, zullen we maar zeggen.

Om meerdere, en naar mijn stellige overtuiging vooral ook strategische, redenen is het onderwijs nu meer in het jonge kind geïnteresseerd. Op beleids- en bestuurlijk niveau wordt bepleit dat we eerder moeten beginnen met onderwijs. Vooral om kinderen die in kansarmoede opgroeien te behoeden voor achterstanden. Maar hoe geef je onderwijs aan jonge kinderen? Ze zitten immers niet stil, kunnen nog geen taakjes doen en rommelen maar wat aan. Je hangt een letterbord op, maar deskundigen zeggen dat dit niet de manier is waarop kinderen taal leren. ‘Laat ze spelen’, zeggen de experts, maar leren ze dan eigenlijk wel wat?

Er is behoefte aan een jonge-kindmethodiek. Een jonge-kindvisie. Een nieuw peuter- en kleuteraanbod. Er is behoefte aan ondersteuning en diagnostiek bij de kleuters. De ambitie om meer resultaten te halen in de voor- en vroegschoolse periode, roept de vraag op wat nou eigenlijk een haalbaar resultaat is bij gewone kleuters. En dus ook wanneer schoolse vorderingen abnormaal of zorgwekkend zijn.

Het primair onderwijs is bezig de lat hoger te leggen voor kinderen van 4, 5 en 6 jaar, maar weet volgens mij eigenlijk zelf niet goed hoe ze kleuters kunnen helpen die lat te halen. Die handelingsverlegenheid wordt op het gedrag van kinderen geprojecteerd waardoor normaal leeftijdsconform kleutergedrag als probleemgedrag wordt gezien. Vooral de jongetjes worden daarmee geconfronteerd, vrees ik.

Op verschillende dimensies verschilt het gedrag van jongens van dat van de meisjes. Ik heb daarover met Lauk Woltring een artikel geschreven (Woltring & Van de Grift, 2013).

Voor zover je kunt spreken van typisch jongensgedrag, zal dat vaak te maken hebben met de dimensies beweeglijkheid, taalgebruik, volgzzaamheid en risico's. De wat onrustige jongen, die niet houdt van lezen en die minder goed luistert (trouwens ook iets minder goed *hoort*) en graag zelf bewegend speelt, bestaat echt en dat merk je zeker in de schoolse omgeving.

In de kleuterbouw zal gemiddeld 15 % (de postcode is hierbij van invloed) van de kinderen opvallen bij de leerkracht omdat deze niet helemaal mee lijkt te kunnen komen in het programma. De meesten daarvan zijn jongetjes. Ze krijgen extra aandacht, worden een bespreekgeval of worden als jonge kleuter al verwezen naar het SBO (speciaal basisonderwijs) om daar naar de norm van groep 3 toe te werken (ik jok het niet, dit komt voor). Uit onderzoek blijkt dat heel veel van het op kleuterleeftijd gesignaleerde probleemgedrag in de klas leeftijdsconform is. Dat gedrag dooft vanzelf uit op 6- à 7-jarige leeftijd (Van de Grift, 2015). Daarnaast blijkt het bij jongetjes dus ook nog eens genderconform te zijn.

In de afgelopen jaren heb ik verschillende thema's op het gebied van opvoeding en onderwijs wat betreft het jonge kind onderzocht en hierover gepubliceerd.

Ik doe dat onder andere om dit genderding nog eens flink onder de aandacht brengen. Niet in de laatste plaats als een eerbetoon aan die heerlijke speelse, beweeglijke, dromerige en weinig taakgerichte jongetjes in de onderbouw van het onderwijs.

Peuter zijn – the state of being

Wat is dat toch? Dat immer terugkerende thema dat peuters iets moeten worden wat ze nog niet zijn. En dat de overheid daar het voortouw in neemt.

Er komt een verruiming van de financiering van de wettelijke regelde kinderopvang in Nederland. Momenteel moeten beide ouders in een gezin (of in een eenoudergezin die ene ouder) werken om voor kinderopvangtoeslag in aanmerking te kunnen komen. Straks zullen ouders die hun peuter bij de peuteropvang onderbrengen maar niet beiden werken, ook een toeslag krijgen. Via een U-bocht gaat er zo 60 miljoen euro naar de gemeenten. Binnen de bestaande financiering wordt er voor twee dagdelen per week een uitzondering voor peuters gemaakt. 'Dat is goed voor hun ontwikkeling', zegt de minister. De Vereniging Nederlandse Gemeenten is blij met het besluit, want nog maar een paar maanden daarvoor dreigde er juist geld voor de zogenoemde voorschoolse programma's weggehaald te worden bij de gemeenten en wel in verband met 'ontwikkelrecht van peuters' en de voorbereiding op de basisschool.

Laat ik als eerste noteren dat het mooi is dat peuteropvang ook voor ouders die niet beiden werken, financieel ondersteund wordt. Al jaren kalven de gemeentelijke subsidies af en op veel plaatsen is er daardoor geen gewone peuterspeelzaal meer. In grotere plaatsen is er vaak wel een VVE-aanbod, verrijkingsprogramma's voor kinderen die in kansarmoede verkeren (zo noemen de Vlamingen dat en dat vind ik een mooi woord).

Toch zijn er twee redenen om de vlag niet uit te hangen bij de beleidswijziging. Eerlijk gezegd had ik daarvoor wel meer dan twee redenen, maar laat me deze twee in elk geval uitleggen.

In 2014 heb ik mijn toen nieuwe boek *Peuteren en kleuteren* gepresenteerd op de discussiebijeenkomst *De strijd om de peuters?* We zijn daar toen ingegaan op de dynamiek rond de opvang en het onderwijs voor jonge kinderen. Hoe juist de peuters in een politiek-bestuurlijk

krachtenveld staan, waar de belangen groot zijn. Dit besluit van de minister kan nog zo goed bedoeld zijn en vreugdevol ontvangen worden, het is tegelijkertijd ook een aflevering in die strijd om de peuters, denk ik.

De andere reden is veel inhoudelijker. Dat vind ik erger en dat zit me nog meer dwars, want wat is het toch met het idee dat peuters altijd iets moeten worden. Waarom kunnen ze niet gewoon zijn wie en wat ze juist op die leeftijd zijn? Die leeftijd is niet zomaar een stapje of een trede op een lange trap. Nee, die leeftijd is een noodzakelijke fase in de brein- en persoonlijke ontwikkeling van alle kinderen, over de hele wereld. Het is de leeftijd waarop een kindje nog vooral vanuit de functies in het binnenbrein leeft en de wereld verkent waar het in leeft.

Peuters kunnen eerlijk gezegd nog heel veel niet. De wereld kan voor hen angstwekkend groot zijn en ze kunnen met veel situaties zelf nog niet uit de voeten. Hun gedragsrepertoire is beperkt en het probleemoplossend vermogen ontwikkelt zich slechts langzaam, beetje bij beetje. Peuters zijn vrijwel geheel aangewezen op onze hulp om zich wel te bevinden en te leren van de wereld om hen heen. Spanning, onzekerheid en angst kunnen leiden tot flinke gedragsuitingen, zoals driftbuien. De peuterleeftijd is de leeftijd waarop de meeste ouders melden dat zij problemen hebben met het gedrag van hun kind. Meteen daarna komt het in de categorie ‘lastig gedrag’, de puberteit en als je met beide ervaring hebt in je gezin, weet je ook precies waarom dat zo is.

Peuters kunnen hun gedrag nog amper reguleren en hebben daarom eenvoudige gedragsaanwijzingen nodig. Het buitenbrein, de cortex waar de cognitieve en executieve functies zetelen, moet nog vrijwel helemaal ‘bedraad’ worden. Die fase van de synaptogenese (de aanmaak van verbindingen tussen de neuronen), zal tussen ongeveer het 7e en 15e jaar plaatsvinden. Peuters kunnen in vergelijking met oudere kinderen dus echt heel veel nog niet.

Peuters zijn gewoon peuters, met hun eigen ontwikkelingsopgave. Die opgave kunnen ze niet overslaan en de noodzakelijke volgorde van de breinontwikkeling kan door geen mens en zeker door geen overheid beïnvloed worden. En dat moet ook helemaal niemand willen. De juiste randvoorwaarden scheppen voor peuters, om die

peuterontwikkeling goed door te maken en optimaal van de leeromgeving te profiteren? Zeker, dat moeten we doen. Met alle macht en kracht.

Waarom dan toch altijd die behoefte om peuters iets anders te laten worden dan ze zijn? Schoolrijp, voorbereid op de basisschool. Alsof er geen tijd te verliezen valt om ze peuter-af te krijgen. Het gaat vind ik, bij alle leeftijden, maar zeker bij de nog zo beperkte peuters, om 'the state of being' en niet aldoor of vooral om een 'state of becoming'.

Ik bied een gratis lezing aan bij de Vereniging Nederlandse Gemeenten om daar nog eens iets over te vertellen. Dat zou ik met liefde voor de peuters doen.

De kleuterjuf moet terug!

De o-groepen, of de voorschool, zijn al bijna ingeburgerde begrippen. Sommige politici roepen zelfs (en bij herhaling), als een politiek mantra, om een leerplicht voor peuters. Heeft het onderwijs daarmee een claim gelegd op peuteronderwijs?

Peuters naar school: dat zou passen in een patroon van kinderen die steeds jonger en tegelijkertijd langer naar school gaan (Boekholt & de Booy, 2008).

De glorie dagen van de kleuterschool worden gekenmerkt door een eigen, onderwijskundige traditie. De vakopleiding voor kleuterjuffen, de KLOS of Kleuterweek, leidt in die tijd jonge vrouwen op mbo-niveau op om onderwijs aan kleuters te geven. De 'body of knowledge' toentertijd bestond onder andere uit bewegingsonderwijs, blokfluit spelen en liedjes leren, maar ook uit ontwikkelingspsychologie en karakterleer. Naast het ontegenzeggelijk praktische karakter van de Kleuterweek vormden grote denkers en pedagogen als Fröbel, Vygotsky en Montessori een eigen theoretische basis voor het kleuteronderwijs.

Het kleuteronderwijs had daardoor een unieke plaats binnen het onderwijs, al was het doel niet uitsluitend ontwikkelingsgericht: jonge kinderen moesten op de kleuterschool volgens de toenmalige maatstaven vooral voorbereid worden op de lagere school.

Hoewel er geen draagvlak is om terug te keren naar het kleuteronderwijs, heeft die tijd ons wel wijzer gemaakt. Het opnemen van het kleuteronderwijs in de basisschool heeft geleid tot het eroderen van het specialistische karakter van dit onderwijs. De kleutergroepen vormden een verlengstuk van de school, maar geen zeer gewaardeerde basis. Bij veel oud-KLOSSers heeft dat (maar dat is zuiver anekdotische kennis; ze vertellen het me namelijk zelf) tot ongemak over hun rol en positie geleid. De ontstane nadruk op vroegschoolse leren, met het oog op het verminderen van leerachterstanden, heeft bij de strategen, de 'raden' en de besturen, de belangstelling voor het kleuteronderwijs weer versterkt.

De pabo's komen bijvoorbeeld tegenwoordig met een speciaal curriculum voor het onderwijs aan het jonge kind of bieden post-hbo de opleiding Jonge Kind Specialist aan. Ook internationaal neemt de belangstelling voor 'early learning' toe. Maar is dat een hoopvol teken?

Het primair onderwijs in Nederland zou best wel wat meer vaart kunnen zetten achter de professionalisering van het jonge-kindaanbod. Tegenover de bemoedigende tekenen staan namelijk voorbeelden van Cito-druk op 4- en 5-jarige kleuters. Dit gaat van lokalen met te weinig speel- en bewegingsruimte tot het werken met letterwanden of methoden die sterk op leeropbrengst gericht zijn en niet kindvolgend en ontwikkelingsgericht. Te vaak maakt het onderwijs de vergissing dat dit early learning is, dat je vroeger begint met het schoolse programma. Educatie aan peuters en kleuters is echter niet hetzelfde eerder doen, maar eerder iets anders doen. Bovendien bestaat er een vreemd soort van neerkijken op de onderbouw. Kleuters, dat zou meer iets voor beginnende leerkrachten zijn of voor stagiaires van de pabo. Alsof kleuters een soort broddellapje zijn waar je je geen buil aan kunt vallen.

Ervaren kleuterjuffen hun werk zelf als 'anders'? Ja, zo blijkt uit studies. Jonge-kindleerkrachten zijn opvallend gelijkgestemd over hun ideeën wat betreft de aard van hun rol en de speciale manier van onderwijs geven aan kleuters. Bovendien geven zij aan moeite te hebben met de toenemende druk op schools leren. De druk ervaren zij trouwens minstens zo van de kant van ouders als van het onderwijs zelf (Stipek & Byler, 1997). Hun ervaringen en overtuigingen zouden kunnen getuigen van oud denken en niet met de tijd meegaan. Soms krijg ik de indruk dat er zo naar ze gekeken wordt. Aannemelijker is dat binnen de laatste cohorten kleuterjuffen van vroeger, die nu nog op de basisscholen werken, een diepgewortelde en geïnternaliseerde kennis huist over onderwijs aan jonge kinderen. Laten we daar nog van profiteren zolang het kan.